

Josef Gross (1866-1931) biskup v Litoměřicích (1910-31)

Po studiích na českobudějovickém gymnáziu se rozhodl pro duchovní povolání. Studoval teologii na pražské univerzitě. Po vysvěcení v červenci 1889 dlouhá léta působil jako v Sokolově (tehdejší Falknov/Falkenau), nejprve jako kaplan a později jako arciděkan. Udržoval dobré styky s rakouskými úředními místy a horlivě vystupoval proti nacionálně laděnému protikatolickému hnutí „Los von Rom“, které se šířilo v pohraničních regionech na severozápadu Čech na přelomu 19. a 20. století. Jeho zastánci se snažili získat tamní německé obyvatelstvo pro vstup do protestantských církví, protože katolicismus byl obviněn ze zrady německému národu a německých národních zájmů. Aktivně se podílel na činnosti spolku sv. Bonifáce, který měl materiálně podporovat bohoslovce a také se věnoval budování nových kostelů a kaplí v pohraničí. Gross se těšil kvůli své angažovanosti na poli obhajoby katolických zájmů velké důvěře také v papežských kruzích. Za odměnu byl v roce 1910 jmenován litoměřickým biskupem. V době první světové války se Gross klonil k podpoře německých nacionalů. Byl kritizován za to, že nedostatečně zohledňoval zájmy českých kněží v diecézi. Vedle Grosse vystupovali na podporu německých národních požadavků i mnozí duchovní, včetně členů litoměřické kapituly. Její tehdejší děkan a diecézní generální vikář Raimund Fuchs (1846-1926) udržoval i po roce 1918 styky s německými nacionalisty, mimo jiné s Rudolfem Lodgmannem von Auen (1877-1962), který se pokoušel po vzniku Československé republiky odtrhnout pohraniční oblasti. Vyšrocené národnostní poměry v počátcích existence československé republiky ilustruje i to, že biskup Gross odmítal po roce 1918 vizitovat české farnosti v diecézi. Proti nacionálním postojům litoměřického biskupa Grosse zase protestovala převážně česká obecní zastupitelstva v litoměřické diecézi. Vyřešení problému přineslo až jmenování českého světícího biskupa Antonína Čecha. Přesto však národnostní a politické tenze poznamenávaly vztah biskupa Grosse k československé vládě až do jeho smrti v roce 1931.

Anton Weber (1877-1948) biskup v Litoměřicích (1931-47)

Narodil se ve Vlčí hoře u Rumburka. Již v dětství mu nebyla vzdálena myšlenka na kněžské povolání. Díky zájmu o kněžství začal studovat nejprve v jezuitském semináři v Bohosudově, poté v diecézním kněžském semináři. Všude dosahoval výborných studijních výsledků. poté na koleji Germanicum v Římě. V únoru 1901 byl vysvěcen na kněze. Ovládal výborně oba zemské jazyky-češtinu i němčinu. Působil jako katecheta v Ústí nad Labem. Po smrti biskupa Grosse uvažoval československý kabinet o jmenování českého biskupa do Litoměřic. Mezi hlavními kandidáty byl tehdy především Otto Stanovský (1882-1945), rektor

arcibiskupského semináře v Praze. Diecéze byla tvořena většinou německého obyvatelstva. Podle sčítání lidu z roku 1930 žilo na jejím území 75 % Němců a jen 25% Čechů. V rámci katolických věřících byl nepoměr ještě výraznější, protože většina Němců byla katolíky /89,56%/, zatímco z Čechů jen 53,52%. Z tohoto důvodu Vatikán požadoval do čela diecéze německého kandidáta. Tím se stal právě Anton Weber. Biskup Weber se zároveň snažil podporovat snahy o duchovní obnovu a usiloval o zvýšení vzdělanosti laiků i kléru. Jeho činnost však byla poznamenána národnostními napětími mezi českými a německými věřícími. Weber však zůstal vůči vládě byl vždy loajální a snažil se vzniklé problémy řešit s nadnárodními akcenty. Do nepříjemné situace se dostal v létě 1938, kdy část bohoslovců vstoupila do SdP a biskup je nechtěl vysvětit. Se žádostí o řešení situace se Weber obrátil na Vatikán, který také vzniklý stav urychleně řešil. Podle doporučení Kongregace pro katolickou výchovu měli bohoslovci podepsat prohlášení, že budou vždy postupovat v souladu s církevním učením a nebudou podporovat světonázor, který je s ním v rozporu, v tomto případě nacismus. Po mnichovské dohodě a připojení pohraničí k Třetí říši vystupoval také proti nacistickému světonázoru a Weber žil pod dohledem gestapa. V roce 1945 však přesto jako Němec čelil pokusu o násilné vysídlení. Čeští věřící se za něj postavili a mohl v diecézi zůstat. Po jeho rezignaci v roce 1947 stanul v čele diecéze salesián Štěpán Trochta, který byl po nástupu komunistického režimu obětí proticírkevní perzekuce.

Karl Hilgenreiner (1867-1948) německý duchovní a křesťansko-sociální politik

Původem byl z Hesenska, ale rodina se brzy po jeho narození přestěhoval do Čech. Po absolvování bohosloveckých studií v Římě byl vysvěcen 1892 na kněze. po krátkém pastoračním působení v Chebu a ve Stříbře přednášel od 1899 na pražské teologické fakultě, kde se stal 1903 profesorem církevního práva. 1936-37 rektorem německé univerzity. Byl vydavatelem politicko-teologického měsíčníku *Katholiken Korrespondenz* a podílel se na vydávání Lexikonu pro teologii a církev (Lexikon für Theologie und Kirche). Patřil k předním funkcionářům německé křesťansko-sociální strany, za níž byl 1920-38 senátorem. 1927 byl zároveň zvolen předsedou strany a tuto funkci zastával až do září 1935. Ve straně patřil k nacionálně orientovanému křídlu. Aktivistický směr podpořil až po delším váhání. Usiloval o vytvoření jednotné fronty německých stran a po 1933 hledal cestu ke spolupráci s Henleinovým hnutím. V září 1935 byl z tohoto důvodu vystřídán na postu předsedy strany. 1938 přivítal anšlus Rakouska a byl jedním z hlavních iniciátorů přechodu DCV k Henleinově Sudetoněmecké straně. 1939 ale kritizoval nacistické represe vůči církvím. Proto byl prakticky po celou válku pod policejním dozorem a od června 1944 byl internován v klášteře

v Zásmukách nedaleko Kolína, kde Gestapo soustřeďovalo nepohodlné české i německé kněze. Krátce po osvobození byl znovu zatčen, tentokrát českými úřady, a internován do 1946 v Praze. Po propuštění odešel do Vídně, kde v květnu 1948 zemřel.

Robert Mayr-Harting (1874-1948) německý křesťansko-sociální politik

Vystudoval práva na vídeňské univerzitě a poté nastoupil na rakouské ministerstvo spravedlnosti. 1901 se ve Vídni také habilitoval. 1909-1938 byl řádným profesorem římského a od 1916 civilního práva na pražské německé univerzitě. Patřil také k významným představitelům německé křesťansko-sociální strany, za níž byl 1920-25 senátorem a 1925-35 poslancem. Ve straně patřil k průkopníkům pročeskoslovenské orientace a měl významný podíl na vstupu DCV do vládní koalice v říjnu 1926. Již od počátku 20. let pěstoval úzké kontakty s českou politickou reprezentací, především s politiky z okruhu Hradu. Odsuzoval německou nacionální iredentu a usiloval o česko-německé dorozumění. Podílel se na vzniku první česko-německé vládní koalice, v níž 1926-29 zastával funkci ministra spravedlnosti. Na tomto postu usiloval Mayr-Harting bez většího úspěchu o modernizaci právního systému a reformu a unifikaci trestního práva. Na počátku 30. let byl ve své straně upozaděn na úkor nacionálního křídla, s jehož představiteli se dostával často do politických konfliktů. Patřil k odpůrcům Henleinovy politiky a od druhé poloviny 30. let vystupoval rozhodně na obranu demokracie před nacistickým nebezpečím. Po likvidaci strany v roce 1938 odešel z politiky a stáhl se do ústraní. V roce 1945 získal osvědčení o spolehlivosti a mohl zůstat v republice. Zemřel v březnu 1948 v Praze, na konci 60. let byly jeho ostatky převezeny do Vídně. Byl autorem řady právních spisů a členem mnoha vědeckých a hospodářských spolků a institucí.

Hans Schütz (1901-1982) německý křesťansko-sociální politik

Již od svého mládí se plně angažoval v křesťanském odborovém hnutí. Současně se věnoval i práci v katolických spolcích pro mládež a v letech 1920-25 se stal místopředsedou spolku *Reichsbund der deutschen katholischen Jugend*. Záhy se stal i členem vedení DCV, kde patřil k oporám aktivistického křídla. V letech 1935-38 byl za DCV poslancem parlamentu a v této době byl protagonistou novoaktivismu. Po rozpuštění strany v roce 1938 vstoupil do SdP, kde ale kritizoval Henleinovy snahy o „Gleichschaltung“ sudetoněmeckého

odborového hnutí. V letech 1941-45 sloužil v německé armádě a na konci války padl do amerického zajetí. V roce 1946 založil v Mnichově sudetoněmecký katolický spolek *Ackermann Gemeinde*. V letech 1949-62 byl za CSU poslancem německého Spolkového sněmu. V tomto období se podílel na vypracování řady návrhů sociálních zákonů. V letech 1964-66 zastával funkci bavorského ministra práce a sociálních věcí. V poválečném období vystupoval na různých diskusních fórech jako rozhodný obhájce aktivismu, v němž viděl jedinou možnou cestu k řešení česko-německého vztahu.